

Od entuzjasty do kontestatora myśli nacjonalistycznej.
Sylwetka publicystyczna
Mirośława Szczepana Żochowskiego (1937–2010)

Zarys życiorysu publicznego

Twórca pisma „Szczerbiec” był postacią wyjątkową. Aktywności publiczną podjął w wieku dojrzałym. Uzyskując uprzednio stopień naukowy wpisał się w tradycje polskiego ruchu nacjonalistycznego z pierwszej połowy XX stulecia.¹ Zdolności organizatorskie łączył z poszukiwaniami ideowymi. Życzliwym usposobieniem łagodził wrażenie wywołane radykalizmem głoszonych poglądów. W latach dziewięćdziesiątych stał się jedną z wpływowych osobistości odradzającego się wówczas nurtu nacjonalistycznego, lecz jego rola często bywa pomniejszana lub pomijana.² Powyższe względy wydają się dostatecznie uzasadniać próbę przybliżenia skomplikowanej i dynamicznej sylwetki publicystycznej Mirośława Szczepana Żochowskiego.

Doświadczenia życiowe ukierunkowały zainteresowania Mirośława S. Żochowskiego. Pochodził z Wileńszczyzny. Po wybuchu wojny jego ojca zesłano na Syberię. W roku 1946 wraz z matką Stanisławą powrócił do Polski. Ukończył Szkołę Morską w Gdyni, zdobywając zawód mechanika. W latach sześćdziesiątych i siedemdziesiątych pracował w wielu zakładach związanych z gospodarką morską, między innymi w Stoczni Szczecińskiej, a także Urzędach Morskich – w Szczecinie i w Gdyni. Oficjalnie deklarowanemu zaangażowaniu społeczne-

---

¹ Zob.: E. Maj, *Komunikowanie polityczne Narodowej Demokracji 1918–1939*, Lublin 2010, s. 33–44.

² Badacz dokonań legendarnego przywódcy SN z lat okupacji i pierwszych lat powojennych przekonuje, że M.S. Żochowski to zaledwie „[...] jeden z inicjatorów powołania do życia czasopisma «Szczerbiec», któremu «Prus» gorąco patronował” (M. Orłowski, *Tadeusz Maciński (1905–1999) – publicysta i ideolog, działacz narodowego podziemia*, [w:] *Obóz narodowy w obliczu dwóch totalitaryzmów*, red. R. Sierchuła, Warszawa 2010, s. 194). Autor pionierskiej monografii poświęconej ruchowi narodowemu po 1989 r. odnotowuje jedynie udział M.S. Żochowskiego we władzach stowarzyszenia wydającego „Szczerbca” (G. Tokarz, *Ruch narodowy w Polsce w latach 1989–1997*, Wrocław 2002, s. 26–28). Jeden z przywódców Młodzieży Wszechpolskiej, uznając że „Szczerbiec” był „[...] związany z kilkoma seniorami [...]”, nie wymienił nazwiska twórcy pisma. W. Wierzejski, *Historia Ruchu Narodowego*, „Wszechpolak” nr 119, s. 5.

mu i politycznemu – od roku 1956 należał do Związku Harcerstwa Polskiego, od roku 1963 był członkiem Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej – towarzyszyła kontestacja ówczesnych realiów geopolitycznych.³ We własnoręcznie napisanym życiorysie zaznaczył, że „aktywnie uczestniczył w wydarzeniach grudniowych 1970 r. w Szczecinie”.⁴ Jan Żochowski – syn Mirosława – wspomina: „Ojciec, od kiedy pamiętam, przywiązywał bardzo duże znaczenie do korzeni rodzinnych oraz tradycji. Interesował się historią naszego narodu oraz narodów, z którymi historia naszego kraju się wiąże, wyszukując różne jej nieprawidłowe interpretacje. Często przy tym używał zwrotu celowe fałszowanie, zatajanie etc. Szukając prawdy docierał do różnych ludzi związanych z kościołem, polityków, kombatanów, środowisk, zdjęć i dokumentów, które były dowodem na inną prawdę niż ta ogólnie głoszona. To była jego pasja, której poświęcił prawie wszystko [...]”.⁵ Możliwości rozwoju zainteresowań poszerzyły się wraz z przeniesieniem do stolicy.

Osiedlając się w Warszawie w roku 1979, Mirosław S. Żochowski podjął pracę w Zakładach Mechanicznych im. Marcelego Nowotki.⁶ Mając ustabilizowane życie zawodowe, w roku 1981 – w wieku 44 lat – rozpoczął w trybie zaocznym studia politologiczne na Uniwersytecie Warszawskim. Jako student wykazywał się pilnością i zdolnościami przywódczymi.⁷ W czerwcu roku 1986 obronił z wyróżnieniem pracę magisterską zatytułowaną *Układy radziecko-niemieckie z sierpnia-września 1939 roku a sprawa polska. Studium o grze dyplomatycznej*. W roku następnym Rada Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW podjęła uchwałę o otwarciu jego przewodu doktorskiego.⁸ Po napisaniu dysertacji, jako pracownik zakładów mechanicznych wyjechał na roczną delegację na Syberię. Syn Jan wyjaśnia, że „[...] wybrał ten kraj i miejsce z powodów historyczno-narodowych oraz z chęci poznania życia ludzi w takich warunkach. Proponowano mu hotel, ale on wybrał drewnianą chatę z dala od miasta, w odosobnieniu, w samym środku tajgi. Do dyspozycji miał wojskowego dostawcę żywności, który woził go w miejsca zakazane oraz lądowiska. Tata nadzorował poprawną pracę maszyn kopalni złota, diamentów oraz odwiertów naftowych. Były to miejsca tajne bez wstępu i bardzo od siebie odległe. Wykorzystując fakt, iż musiał przemieszczać się po nich helikopterem w towarzystwie zaprzyjaźnionego pana z KGB, mógł dużo usłyszeć i zobaczyć miejsca zbrodni i więzienia. Rozmawiał z ludźmi, zaprzyjaźniał się z nimi, aby po roku przywieźć do kraju kolejną wersję historii. Piszę o tym, bo ten wyjazd był bardzo ważnym etapem w jego

³ M.S. Żochowski, Kwestionariusz osobowy, 7 listopad 1986 r., Akta osobowe, Archiwum UW, WDNP-531-470.

⁴ M.S. Żochowski, Życiorys, 30 maja 1990 r., Akta osobowe, Archiwum UW, WDNP-531-470.

⁵ Relacja J. Żochowskiego, list elektroniczny do autora z dn. 2 marca 2012 r.

⁶ M.S. Żochowski, Kwestionariusz osobowy, 7 listopad 1986 r.

⁷ Relacja ustna profesora K. Przybysza z dn. 14 lutego 2012 r.

⁸ M.S. Żochowski, Życiorys, 30 maja 1990 r.

życiu. Do domu wrócił natchniony i bardzo rozpędzony”.⁹ W roku 1990 obronił rozprawę doktorską na temat *Wizja Polski w myśli politycznej Stronnictwa Narodowego w latach wojny i okupacji hitlerowskiej 1939–1945*. Obie prace – magisterską i doktorską – promował profesor Kazimierz Przybysz.¹⁰

W roku 1990 Mirosław S. Żochowski deklarował, że „zamierza kontynuować dalszą pracę naukową i aktywnie uczestniczyć w publikowaniu artykułów związanych z polską myślą polityczną”.¹¹ Gromadząc materiały źródłowe dla celów naukowych nawiązał kontakty ze znanymi działaczami. Za namową mecenasa Napoleona Siemaszko postanowił założyć periodyk poświęcony polskiej myśli nacjonalistycznej.¹²

Życiorys Mirosława S. Żochowskiego w znacznym stopniu odzwierciedlał dzieje polityczne Polski w XX stuleciu. Podjęta w wieku dojrzałym decyzja o uzupełnieniu wykształcenia, a zwłaszcza wybór tematyki prac promocyjnych determinowały nie tylko względy poznawcze, ale także emocjonalne. Myśl nacjonalistyczna, rozpoznana w trakcie badań źródłowych prowadzonych na potrzeby doktoratu, zapewniała spójne i wyczerpujące wyjaśnienie sensu przemian politycznych, których doświadczył jej autor.

Wydawca i redaktor naczelny czasopism ideowych

Od listopada 1991 roku Mirosław Szczepan Żochowski nakładem własnym wydawał „Szczerbiec. Miesięcznik popularnonaukowy”. Siedziba redakcji mieściła się w – należącym do twórcy pisma lokalu na warszawskim Mokotowie. Pojawienie się pierwszego numeru ogłaszała reklama nadawana w polskim radiu po porannych wiadomościach.¹³ Rozpoznawalność periodyku zapewniał tytuł nawiązujący do symbolu upowszechnionego w obozie narodowym. Na Testament Chrobrego powoływał się Roman Dmowski.¹⁴ Godło w postaci Miecza Chrobrego – zwróconego rękojeścią ku górze, którego klingę owijała szarfa w barwach narodowych – wyróżniało członków Obozu Wielkiej Polski, a następnie Stronnictwa Narodowego (SN), Obozu Narodowo-Radykalnego oraz Narodowych Sił Zbroj-

⁹ Relacja J. Żochowskiego, list elektroniczny do autora z dn. 2 marca 2012 r.

¹⁰ M.S. Żochowski, *Wizja Polski w myśli politycznej Stronnictwa Narodowego w latach wojny i okupacji hitlerowskiej 1939–1945*, rozprawa doktorska, Biblioteka Wydziału Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW, Dr nr 11/1990.

¹¹ M.S. Żochowski, Życiorys, 30 maja 1990 r.

¹² Tenże, *Szczerbiec. 10 lat na szlaku idei*, „Szczerbiec” 2002, nr 1, 2, s. 19.

¹³ Relacja ustna M.S. Żochowskiego z dn. 2 maja 2007 r.

¹⁴ R. Dmowski, *Polityka polska i odbudowanie państwa*, t. 1, Warszawa 1989 [pierwsze wyd. 1925], s. 29.

nych.¹⁵ Nazwa własna miecza koronacyjnego władców z dynastii piastowskiej służyła jako tytuł wielu organów prasowych ugrupowań nacjonalistycznych.¹⁶

Zespół redakcyjny „Szczerbca” kształtował się stopniowo. Nad przygotowaniem pierwszych numerów – obok redaktora naczelnego – pracowały jedynie dwie osoby: Jadwiga Frey-Kułakowska – sekretarz redakcji oraz Stefan Tadeusz Gołębiewski – redaktor techniczny. Zeszyty datowane na rok 1991 ukazały się pod szyldem Wydawnictwa Narodowego „Rota”. Od początku roku następnego funkcję wydawcy przejął – działający pod prezesurą Mirosława S. Żochowskiego – Instytut Polskiej Narodowej Myśli Politycznej (IPNMP).¹⁷ Zakończenie współpracy ze wzmiankowanym wydawnictwem wiązało się ze zmianami personalnymi – dotychczasową sekretarz redakcji i redaktora technicznego zastąpili Kazimierz Murasiewicz¹⁸ oraz Norbert Tomczyk.¹⁹ Skład zespołu ustabilizował się w połowie roku 1992 roku. Spośród dotychczasowych współpracowników redaktora naczelnego pozostał jedynie K. Murasiewicz. W maju do grona osób przygotowujących kolejne zeszyty dołączyli: Jan Feliks Dziżyński²⁰, Stanisław Kochanowski²¹, a także Tadeusz „Prus” Maciński.²² W czerwcu redakcję zasilili Tadeusz Radwan.²³ Po upływie kolejnego roku dokooptowano Roberta Larkowskiego, którego teksty pojawiały się na łamach miesięcznika od kwietnia 1992 roku. W „Szczerbcu” niejednokrotnie zamieszczano artykuły napisane przez znanych działaczy emigracyjnych – Stanisława Kozaneckiego²⁴ z Belgii oraz Leszka R. Jasińczyka-Krajewskiego z Lon-

¹⁵ Zob.: R. Dobrowolski, W.J. Muszyński, *Szczerbiec Chrobrego i symbolika polskiego ruchu narodowego w latach 1926–1939*, „Głaukopis. Pismo Społeczno-Historyczne” 2011/12, nr 23/24; E. Maj, dz. cyt., s. 354–356.

¹⁶ Warszawskiego „Szczerbca” wydawał Ruch Młodych OWP, jego poznański odpowiednik był organem prasowym Stronnictwa Wielkiej Polski, w maju 1934 r. wchłoniętego przez ONR. W 1989 r. ukazał się jako pismo Oddziału Śląskiego NOP. Tytuł ten nosi także lubelski „Biuletyn Zarządu Głównego Związku Żołnierzy NSZ”.

¹⁷ [stopka redakcyjna], „Szczerbiec” 1992, nr 1, s. 24.

¹⁸ Publicysta pochodzący z Zakopanego. Współpracował ze „Słowem Narodowym” ukazującym się pod redakcją Macieja Giertycha.

¹⁹ Wrocławski działacz SN. Od 1992 r. prowadzi Wydawnictwo Nortom, specjalizujące się we wznowianiu klasyki polskiej myśli nacjonalistycznej. Od 2003 r. prezes SN „Patria”.

²⁰ Współzałożyciel i członek władz Stronnictwa Narodowego (senioralnego) w 1989 r.

²¹ Współpracownik Mariana Barańskiego, przywódcy SN „Szczerbiec”, C. Maj, E. Maj, *Narodowe ugrupowania polityczne w Polsce 1989–2001*, Lublin 2007, s. 107 przyp. 2.

²² Przywódca Okręgu Stołecznego SN i Narodowej Organizacji Wojskowej z lat 1941–1945, wydawca prasy podziemnej. Zob.: M. Orłowski, *Tadeusz Maciński...*; tenże, *Tadeusz „Prus” Maciński – redaktor naczelny „Warszawskiego Głosu Narodowego”*, [w:] *Prasa Narodowej Demokracji*, t. 2: *Od roku 1939 do początku XXI wieku*, red. nauk. A. Dawidowicz, E. Maj, Lublin 2011.

²³ Współzałożyciel i członek władz SN (senioralnego) w 1989 r.

²⁴ Zob. np.: S. Kozanecki, *Europa, ale jaka?*, „Szczerbiec” 1993, nr 3, s. 13–15; tenże, *Wizja Polski, Europy i świata XXI wieku*, „Szczerbiec” 1994, nr 3, s. 20–21; tenże, *Źródła, światła i cienie przegranej*, „Szczerbiec” 1993, nr 11, s. 5–7.

dynu.²⁵ Pozyskanie seniorów ruchu narodowego, zwłaszcza legendarnego „Prusa” Macińskiego, świadczyło o renomie miesięcznika w środowiskach nacjonalistycznych, a także osobistym autorytecie redaktora naczelnego.

O przychylności przywódcy warszawskiego SN bezskutecznie zabiegało wiele czasopism, lecz nieznoszący sprzeciwu nestor szybko rezygnował ze współpracy.²⁶ Mirosław S. Żochowski zaprzyjaźnił się z „Prusem” Macińskim.²⁷ Popularyzował jego pisma i dokonania z okresu wojny. Uznał go nawet za współtwórcę „Szczerbca”.²⁸ Tadeusz Maciński odwdzięczał się, wspierając pismo nie tylko autorytetem, lecz także finansowo. Po wycofaniu się z redakcji „Szczerbca” Żochowski opiekował się wiekowym „Prusem”, wożąc przyjaciela na spacerzy do pobliskiej Puszczy Kampinoskiej.²⁹

Dobór współpracowników przesądzał o zaangażowaniu politycznym „Szczerbca”. Zadeklarowany w podtytule charakter periodyku dokumentują nieliczne opracowania przygotowane przez badaczy dziejów najnowszych³⁰, dokumenty archiwalne przedrukowane w dziale *Zwartych druków konspiracyjnych*³¹, a także wzmiankowana rozprawa doktorska.³² Wątki popularnonaukowe Mirosław S. Żochowski podporządkował wybranej orientacji politycznej. Przyjmując za cel główny „[...] rozbudzenie polskiej myśli politycznej, odpowiadającej wyzwaniu naszych czasów”, redakcja zapowiadała: „Ideologię naszą będziemy tworzyć na trzech podstawach: etyce chrześcijańskiej, solidarności narodowej i odpowiedzialności za dobro sprawy polskiej”.³³ Wyrażona w przytoczonych słowach misja konkretyzowały próby upowszechnienia oraz implementacji wskazań doktryny narodowej.

²⁵ Zob. np.: L.R. Jasieńczyk-Krajewski, *Antysemityzm – jako reakcja na antypolonizm*, „Szczerbiec” 1993, nr 6, s. 8–11; tenże, *Prawdy i mity emigracji*, „Szczerbiec” 1993, nr 3, s. 17–18; tenże, *Światowa lamigłówka*, „Szczerbiec” 1993, nr 11, s. 14–15.

²⁶ Zob.: M. Orłowski, *Tadeusz Maciński...*, s. 193–194.

²⁷ Relacja J. Żochowskiego, list elektroniczny do autora z dn. 2 marca 2012 r.

²⁸ T. Prus-Maciński, *O czterech motorach dziejów dwudziestolecia 1918–1939*, „Szczerbiec” 1991, nr 2, s. 24–25; tenże, *Stronnictwo Narodowe*, „Szczerbiec” 1992, nr 11, s. 20–21; M.S. Żochowski, *Tadeusz Prus-Maciński*, „Szczerbiec” 1993, nr 3, s. 23.

²⁹ Relacja ustna M.S. Żochowskiego z dn. 2 maja 2007 r.

³⁰ S. Kilian, *O idei demokratyczno-narodowej w wychowaniu*, „Szczerbiec” 1992, nr 9, s. 4–5; B. Nitschke, *Adam Doboszyński – zbrodnia w majestacie prawa*, cz. 1: „Szczerbiec” 1993, nr 1, s. 13–19, cz. 2: „Szczerbiec” 1993, nr 2, s. 14–17; K. Przybysz, *O polskiej myśli politycznej obozu rządowego 1939–1944*, „Szczerbiec” 1992, nr 5, s. 5–9.

³¹ Zob. np.: NOW, *Armia sanacyjna czy armia narodowa?*, „Szczerbiec” 1991, nr 1, s. 26–28; C. Buniewski, *Kulisy dwudziestolecia dziejów Polski wskrzeszonej*, „Szczerbiec”, od nru 4, 1992 do 4, 1993; M.S. Żochowski, *Przegląd powstańczej prasy narodowej*, „Szczerbiec” 1992, nr 8, s. 6–11.

³² M.S. Żochowski, *Wizja Polski w myśli politycznej Stronnictwa Narodowego w latach wojny i okupacji hitlerowskiej 1939–1945*, „Szczerbiec”, od nru 1, 1991 do nru 1, 1994.

³³ Redakcja, *Do czytelników*, „Szczerbiec” 1992, nr 1, s. 2.

Wysiłek wyjaśnienia – nieznanego i niezrozumiałego dla współczesnego czytelnika – dorobku ideowego Stronnictwa Narodowego sprzed roku 1945 osobiście podjął redaktor naczelny. Nestorzy ruchu politycznego, skupieni pod kierunkiem badacza jego dziejów, koncentrowali uwagę na przybliżeniu bohaterów historii Polski oraz polityków związanych z obozem narodowym.³⁴ Redaktorzy „Szczerbca” nie uwspółcześniali myśli nacjonalistycznej.³⁵ Odczytując bieżące wydarzenia z perspektywy przekonań usystematyzowanych w latach trzydziestych i czterdziestych XX wieku, narażali się na zarzut epigonizmu. Ideowo zaangażowana publicystyka nie zaspokajała ambicji zespołu redakcyjnego.

Skupieni pod kierunkiem Mirosława S. Żochowskiego seniorzy ruchu nacjonalistycznego włączyli się w spór o mandat spadkobierców tradycji obozu narodowego.³⁶ Wsparli Stronnictwo Narodowe (senioralne)³⁷ – którego współzałożycielami byli Jan F. Dziżyński i Tadeusz Radwan³⁸ – w rywalizacji ze Stronnictwem Demokratyczno-Narodowym.³⁹ Aspiracje do przejścia przez redakcję „Szczerbca” roli ośrodka koordynującego zjednoczenie współczesnego ruchu nacjonalistycznego uprawomocniła przynależność J.F. Dziżyńskiego i „Prusa” Macińskiego do władz SN przed rokiem 1946.⁴⁰ Posługując się argumentem o zachowaniu ciągłości personalnej, a nawet organizacyjnej⁴¹, 4 kwietnia 1992 roku Jan F. Dziżyński, Tadeusz „Prus” Maciński, Kazimierz Murasiewicz i Mirosław S. Żochowski zawiązali Grupę Inicjatywną Organizacji Politycznej Narodu (OPN) przy IPNMP. Sankcję ideową odnajdywali w założeniu – sformułowanym w roku 1947 przez Adama Doboszyńskiego – że każda

³⁴ Redakcja, *Napoleon Siemaszko*, „Szczerbiec” 1993, nr 5, s. 2; J.F. Dziżyński, *Wspomnienie o Stanisławie Piaseckim*, „Szczerbiec” 1993, nr 3, s. 11–12; S. Kochanowski, *Jędrzej Giertych*, „Szczerbiec” 1993, nr 6, s. 2.

³⁵ Na rezygnację z adaptacji na rzecz kontynuacji wskazuje umieszczane w nagłówku motto: *Polska narodowa myśl polityczna XIX–XXI wieku*.

³⁶ S. Borkacki, *Na narodowych manowcach*, „Szczerbiec” 1992, nr 9, s. 16, 24; L.R. Jasińczyk-Krajewski, *Rozłam*, „Szczerbiec” 1992, nr 11, s. 4–5, 21.

³⁷ Publikowano komunikaty oddziałów terenowych ze Śląska, a także obszerny program gospodarczy autorstwa T. Radwana wyrażający poglądy SN (senioralnego). Zob.: Zarząd Okręgu Śląskiego SN, *Kapralu! Na Śląsku larum grają!*, „Szczerbiec” 1992, nr 5, s. 10, 24; T. Radwan, *Podstawowe tezy narodowej polityki gospodarczej*, „Szczerbiec” 1993, nr 2, s. 5–13.

³⁸ Obaj działacze należeli do władz SN (senioralnego). T. Radwan był też związany z LPR. Zob.: *Skład Władz Naczelnych*, „Biuletyn SN” 1990, nr 1, s. 35–36; C. Maj, E. Maj, *Narodowe...*, s. 71, przyp. 5; 253 przyp. 26; J. Tomasiewicz, *Ugrupowania neoendeckie w III Rzeczypospolitej*, Toruń 2003, s. 98–99 przyp. 7.

³⁹ SN (senioralne) powołano z inicjatywy Jana Matłachowskiego, ostatniego żyjącego członka przedwojennego Zarządu Głównego SN. Działacze skupieni wokół Maurycego hr. Zamoyskiego, korzystając z poparcia emigracyjnego SN, w 1992 r. na kongresie w Warszawie powołali SND. Zob.: C. Maj, E. Maj, *Narodowe...*, s. 69–70, 147–149.

⁴⁰ Redakcja, [bez tytułu], „Szczerbiec” 1992, nr 5, s. 4.

⁴¹ M.S. Żochowski utrzymywał, że kierowany przez T. Macińskiego okręg warszawski SN działa nieprzerwanie od 1941 r. Zob.: M.S. Żochowski, *Tadeusz Prus-Maciński...*, s. 23.

organizacja wierna idei może przekształcić się w OPN.⁴² Stosując zasadę „jawności istnienia przy poufności działania”⁴³, zamierzali zapoczątkować proces odradzania elity moralno-politycznej. Dążenie do integracji ogólnonarodowej wyrażała – zakorzeniona w doktrynie narodowej – idea otwartej przynależności i awansu bez względu na pochodzenie społeczne, majątkowe oraz – co nabierało nowego znaczenia po roku 1989 – przynależność partyjną w przeszłości.⁴⁴

Występując w przybranej roli OPN czterej redaktorzy „Szczerebca” w roku 1993 ogłaszali instrukcje wyborcze dla obywateli. Wzywali do poparcia ludowców i narodowców pod warunkiem odcięcia się od wpływów establishmentu politycznego, który uważali za sterowany przez agentów wywodzących się ze służb specjalnych.⁴⁵ W imieniu OPN Mirosław S. Żochowski ogłosił – trzy lata po odejściu z redakcji „Szczerebca” – apel o odrzucenie w referendum konstytucji, który uzasadniał jej liberalnym charakterem.⁴⁶ Brak dostrzegalnych rezultatów wskazuje na szybki zanik aktywności OPN.

Nawiązanie kontaktów z Narodowym Odrodzeniem Polski (NOP) doprowadziło do przeformułowania charakteru „Szczerebca”. Wedle relacji zamieszczonej na jego łamach Mirosław S. Żochowski – za radą „Prusa” Macińskiego – miał zdecydować o przekazaniu praw do tytułu ugrupowaniu kierowanemu przez Adama Gmurczyka.⁴⁷ Opublikowanie w listopadzie 1993 roku manifestu ideowego oraz zwięzłej autoprezentacji NOP zapowiadało nawiązanie trwałej współpracy.⁴⁸ Nazwisko przywódcy partii po raz pierwszy pojawiło się w stopce redakcyjnej w lutym 1994 roku. Od tego numeru ukazywał się dodatek „Awangarda Narodowa. Biuletyn NOP”, redagowany przez Marka Wojciechowskiego. Od maja Adam Gmurczyk zastępował redaktora naczelnego, zaś od września dodatkowo uzyskał status redaktora prowadzącego. W sierpniowym numerze oficjalnie zapowiedziano całkowitą zmianę charakteru pisma.⁴⁹ Przekazując w grudniu 1994 roku funkcję redaktora naczelnego Adamowi Gmurczykowi, Mirosław S. Żochowski zachował jedynie prezesurę instytutu wy-

⁴² *Komunikat Grupy Inicjatywnej Organizacji Politycznej Narodu*, „Szczerebiec” 1992, nr 5, s. 2; M.S. Żochowski, *Ratujmy Polskę!*, „Cywilizacja Łacińska” 1996, nr 4, s. 20; por. A. Doboszyński, *Ustrój państwa narodowego*, Warszawa 1995, s. 42, 51.

⁴³ OPN, *O Polskę Narodową*, „Szczerebiec” 1993, nr 6, s. 3. Ustalenia badawcze w identycznym brzmieniu M.S. Żochowski wykorzystuje jako własne poglądy polityczne, por.: *Komunikat Zespołu Koordynacyjnego OPN*, s. 2; M.S. Żochowski, *Wizja Polski...*, „Szczerebiec” 1992, nr 7, s. 9.

⁴⁴ *Komunikat Grupy Inicjatywnej...*, s. 2; *Komunikat Zespołu Koordynacyjnego OPN*, „Szczerebiec” 1992, nr 7, s. 2; *O Polskę Narodową*, s. 3–4; G. Tokarz, dz. cyt., s. 33–35.

⁴⁵ OPN, *Uwaga!, Uwaga!, Wybory!*, „Szczerebiec” 1993, nr 8, s. 24.

⁴⁶ OPN, *Komunikat OPN*, „Cywilizacja Łacińska” 1997, nr 4, s. 32.

⁴⁷ M.S. Żochowski, *Szczerebiec...*, s. 19; M. Wojciechowski, *Trzy pokolenia Polski narodowej*, „Szczerebiec” 1994, nr 3, s. 15–17.

⁴⁸ *Zasady ideowe nacjonalizmu*, „Szczerebiec” 1993, nr 11, s. 23; M. Wojciechowski, *Dla narodu – przez naród*, tamże, s. 22–23.

⁴⁹ Redakcja, [bez tytułu], „Szczerebiec” 1994, nr 8, s. 24.

dającego pismo.⁵⁰ Po opuszczeniu redakcji przez twórcę „Szczerbca” stopniowo odchodzili z niej dotychczasowi członkowie, lecz pozostał legendarny „Prus”.⁵¹ Odnowiony zespół redakcyjny składał się głównie z działaczy partii.⁵² Oznaką całkowitego odcięcia się od dotychczasowej formuły było ujawnienie z początkiem 1995 roku rzekomo poufnego sprawozdania Tadeusza Radwana, opisującego proces przejmowania sympatyków SN (senioralnego) przez NOP.⁵³

Motywy przekazania praw do tytułu Narodowemu Odrodzeniu Polski są trudne do wiarygodnego odtworzenia. Przebieg negocjacji redaktorów „Szczerbca” z przywódcą partii przedstawiono w artykule z marca 1994 roku. Przytaczane wypowiedzi uczestników spotkania wyrażają entuzjastyczną pochwałę NOP i krytykę konkurencyjnych stronnictw. W okolicznościowym artykule zamieszczonym z okazji dziesięciolecia „Szczerbca” założyciel i pierwszy redaktor naczelny miał wyrazić pełne poparcie dla ewolucji pisma po przejściu przez partię. W tekście zostało wkomponowane sformułowanie używane przez NOP do autoprezentacji.⁵⁴ Dosłowne odczytanie powyższych relacji wskazywałoby na nagły zwrot w postawie Mirosława S. Żochowskiego i Tadeusza Macińskiego, równoznaczny z podważeniem wcześniejszego dorobku własnego. Wątpliwości spowodowane jednostronnym charakterem oficjalnych opinii wzmacniają składane po latach relacje. Znamienne, że do NOP przystąpił jedynie legendarny przywódca warszawskiego SN, a dotychczasowy redaktor naczelny tego nie uczynił.⁵⁵ Mirosław S. Żochowski wskazywał między innymi na niezrozumiałą, a przez to nieakceptowaną przez niego, nową szatę graficzną.⁵⁶ NOP wprowadził na łamy „Szczerbca” wątki subkulturowe, obce dla generacji tradycjonalistów zapatrzonych we wzory SN sprzed kilku dziesięcioleci. Jedną z możliwych przyczyn przekazania pisma były nieustanne problemy finansowe i trudności z kolportażem.⁵⁷ Uwzględniając dotychczasowe zaangażowanie Mirosława S. Żochowskiego i poniesiony wkład finansowy, należy wątpić, by była to przyczyna jedyna, a tym bardziej rozstrzygająca.

Zmianę profilu „Szczerbca” wyrażał – wprowadzony we wrześniu 1994 roku – podtytuł „Miesięcznik Narodowo-Radykalny”. W nagłówku pojawił się znak „Ręki z mieczem” – symbol używany przez Ruch Narodowo-Radykalny

---

⁵⁰ Zob. stopki redakcyjne: „Szczerbiec” 1994, nr 11, s. 23; „Szczerbiec” 1994, nr 12, s. 23; „Szczerbiec”, nr 2/1995, s. 23.

⁵¹ Nazwisko T. „Prusa” Macińskiego pojawiało się stopce redakcyjnej „Szczerbca” do nr 3–5/1997.

⁵² Od kwietnia do grudnia 1994 r. do redakcji „Szczerbca” dołączyli: Konrad Sitnik, Arkadiusz Zdolski, Daniel Pater, Wojciech Trojan. Zob. [stopka redakcyjna], „Szczerbiec” 1994, nr 12, s. 23.

⁵³ T. Radwan, *Pół żartem, pół serio*, „Szczerbiec” 1995, nr 1, s. 20.

⁵⁴ NOP chętnie podkreśla, że jest formacją najbardziej zniechęconą przez lewicę. M.S. Żochowski, *Szczerbiec...*, s. 19.

⁵⁵ Tamże, s. 19.

⁵⁶ Relacja ustna M.S. Żochowskiego z dn. 2 maja 2007 r.

⁵⁷ Relacja J. Żochowskiego, list elektroniczny do autora z dn. 2 marca 2012 r.

w drugiej połowie lat trzydziestych XX wieku. Znaczącym zmianom uległo oblicze graficzne pisma. Zamieszczane dotychczas na stronach tytułowych fotografie przedstawiające wydarzenia i postaci z przeszłości wyparły liczne grafiki, umieszczane także we wnętrzu numeru. Motywy rysunkowe pojawiły się już w „Awangardzie Narodowej”, wskazując na zmianę pokoleniową zarówno zespołu przygotowującego kolejne numery, jak i docelowych odbiorców. Utrzymanie rozpoznawalnego tytułu nie oznaczało kontynuacji dotychczasowej formuły. Reorientację ideową symbolizuje zestawienie tytułowego Szczerbca z dodanym przez NOP znakiem Falangi.

W latach 1991–1993 ukazujący się regularnie „Szczerbiec” pełnił rolę środowiskowego pisma opiniotwórczego, zapewniając założycielowi miejsce wśród współtwórców odradzającego się wówczas nurtu politycznego.⁵⁸ Z periodyku mającego integrować ruch nacjonalistyczny w roku 1994 został zredukowany do roli organu prasowego jednej z wielu partii. Dotychczasową orientację epigońską zastąpiła głoszona przez NOP synteza rodzimych tradycji narodowego radykalizmu z zachodnimi wzorami Międzynarodowej Trzeciej Pozycji. Popularyzację historii ruchu narodowego, uwzględniającą także umiarkowany Związek Ludowo-Narodowy, wyparł rewizjonizm historyczny.⁵⁹ Po przekazaniu „Szczerbca” Mirosław S. Żochowski zintensyfikował, dotychczas podejmowaną incydentalnie, aktywność publicystyczną. Teksty sygnowane jego nazwiskiem w pełni odzwierciedlały linię programową nowej redakcji. Jednoznacznie poparł rozwój „[...] katolickiego nacjonalizmu, pod ideowym przywództwem Narodowego Odrodzenia Polski”.⁶⁰ Został uhonorowany prawem wygłoszenia przemówienia na kongresie partii.⁶¹ Początkowy entuzjazm – wywołany dynamizmem działań NOP – ustępował rozczarowaniu⁶², z czasem doprowadzając do zakończenia współpracy między twórcą tytułu a jego nowymi dysponentami.

W latach 1996–1997 Mirosław S. Żochowski nakładem własnym wydawał „Cywilizację Łacińską”.⁶³ Ukazujące się nieregularnie pismo miało charakter autorski. Nie podawał składu redakcji, mieszczącej się w mieszkaniu własnym, co sugeruje, iż pierwsze numery przygotowywał jednoosobowo. Wkrótce wzno-

⁵⁸ C. Maj, E. Maj, *Narodowe...*, s. 47, 49.

⁵⁹ M. Lewandowski, *Na szlaku idei. Nacjonalizm Narodowego Odrodzenia Polski w świetle analizy zawartości pisma „Szczerbiec”*, Radzyń Podlaski 2004, s. 53–60.

⁶⁰ M.S. Żochowski, *Zagadnienia główne*, „Szczerbiec” 1995, nr 3, s. 5.

⁶¹ *My, polscy nacjonalisci. Przemówienie Mirosława Żochowskiego*, „Szczerbiec” 1994, nr 11, s. 8.

⁶² Relacja J. Żochowskiego, list elektroniczny do autora z dn. 2 marca 2012 r.

⁶³ „Cywilizacja Łacińska. Kultura, Społeczeństwo, Polityka” [dalej: „Cywilizacja Łacińska”], *Miesięcznik Studiów nad Cywilizacją Łacińską*, ISSN 1425–9265. [stopka redakcyjna], „Cywilizacja Łacińska” 1996, nr 1; zob. też ogłoszenie w: „Szczerbiec” 1996, nr 6–7, s. 30.

wił współpracę z Robertem Larkowskim.⁶⁴ Zgodnie z nadanym tytułem misją pisma uczynił popularyzację i adaptację „polskiej nauki o cywilizacjach” profesora Feliksa Konecznego i jego uczniów.⁶⁵ Tym samym zdystansował się od doktryn głoszonych przez partię, lecz nie porzucił wcześniejszych poglądów.⁶⁶ Koncepcja zderzenia cywilizacji od lat trzydziestych nieprzerwanie inspiruje twórców polskiej myśli nacjonalistycznej.⁶⁷

Po niespełna dwóch latach Mirosław S. Żochowski przekształcił „Cywilizację Łacińską” w „Słowiańską Erę”, określaną jako Pismo Międzynarodowego Ruchu Jedności Słowian.⁶⁸ Mimo pozornej kontynuacji nowe przedsięwzięcie wyznaczało kolejny zwrot w działalności publicystycznej i orientacji ideowej twórcy.⁶⁹ Z czasem „Słowiańska Era” straciła status pisma autorskiego. Od numeru 2 z roku 1997 ukazywała się z dopiskiem „Zeszyty Międzynarodowego Instytutu Cywilizacji Słowiańskiej”, a redakcję przeniesiono z mieszkania prywatnego do lokalu przy ulicy Żytniej.⁷⁰ Od numeru 7 z roku 1998 do redakcji dołączył Robert Larkowski.⁷¹ Stopniowo „Słowiańską Erę” przejmowało Stowarzyszenie Ofiar Wojny.⁷²

Tytuły wydawnictw seryjnych inicjowanych przez Mirosława S. Żochowskiego w drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych wskazują na pewną dezorientację, gdyż koncepcja cywilizacji łacińskiej opartej na etyce katolickiej dystansowała Polskę od Słowiańszczyzny, zwłaszcza Wschodniej. Reorientacja geokulturowa nie powodowała rezygnacji z odwołań do dorobku Feliksa Konecznego.⁷³ Cechą wspólną obu etapów poszukiwania tożsamości ideowej była negatywna ocena liberalizmu.

⁶⁴ Początkowo R. Larkowski objął funkcję redaktora prowadzącego, w późniejszym czasie otrzymał status zastępcy redaktora naczelnego. [stopka redakcyjna], „Cywilizacja Łacińska” 1996, nr 3, s. 38; [stopka redakcyjna], „Cywilizacja Łacińska” 1997, nr 3, s. 45.

⁶⁵ M.S. Żochowski, *Słowo wstępne*, „Cywilizacja Łacińska” 1996, nr 1, s. 4.

⁶⁶ Por. Redakcja, *Do czytelników*, „Szczerbiec” 1992, nr 1, s. 2; M.S. Żochowski, *Słowo wstępne*, s. 3.

⁶⁷ Zob.: M. Giertych, *Wojna cywilizacji w Europie*, b.m.w. 2007.

⁶⁸ „Słowiańska Era. Myśl Społeczna, Ideologia, Doktryna, Program” [dalej „Słowiańska Era”] 1997, nr 1, s. 2. Jako miejsce wydania podawano: Warszawę, Moskwę, Irkuck, Kijów, Mińsk, Bratysławę, Pragę, Chociebuż i Budziszyn. Od nru 3, 1997 „Słowiańska Era” otrzymała numer ISSN 1429-5636.

⁶⁹ M.S. Żochowski był redaktorem naczelnym, pismo ukazywało się nakładem Wydawnictwa Cywilizacji Łacińskiej, numery miały trafiać do prenumeratorów poprzedniego tytułu. „Słowiańska Era” 1997, nr 1, s. 2.

⁷⁰ Zarząd MICS, *Komunikat*, „Słowiańska Era” 1997, nr 2, s. 22–23.

⁷¹ „Słowiańska Era” 1997, nr 2, s. 2; „Słowiańska Era” 1998, nr 7, s. 3.

⁷² Od nru 9, 1999 do redakcji dołączył Stanisław Bastowski – prezes zarządu głównego stowarzyszenia. Od nru 9, 2000 nie podawano składu redakcji. Zeszyty datowane na 2000 r. zawierały wyłącznie dokumenty Stowarzyszenia Ofiar Wojny. Zob.: „Słowiańska Era” 1999, nr 9, s. 4; „Słowiańska Era” 2000, nr 9, s. 4; „Słowiańska Era” 2000, nr 11–12.

⁷³ Zob.: F. Koneczny, *Dwie cywilizacje: Rosja i Polska*, „Słowiańska Era” 1997, nr 2, s. 3–14; tenże, *Sprawy polskie*, „Słowiańska Era” 1997, nr 3, s. 5–28; tenże, *Pokój wieczysty*, „Słowiańska Era” 1997, nr 4, s. 5–19.

Dorobek publicystyczny

Diagnoza współczesności

W pierwszej połowie lat dziewięćdziesiątych Mirosław S. Żochowski adaptował historiozofię wypracowaną przez polskich nacjonalistów w latach trzydziestych i czterdziestych. Kondycję narodów europejskich wiązał z sytuacją katolicyzmu, źródeł przekształceń cywilizacyjnych upatrując w okresie triumfu reformacji. Oparcie wyznań protestanckich na Starym Testamencie przedstawiał – nawiązując do tezy narodowców⁷⁴ – jako początek procesu judaizacji chrześcijaństwa. Eksponował różnice między wiarą w Chrystusa a oczekiwaniem na nadejście Mesjasza. Reformy Soboru Watykańskiego II oceniał jako przejaw synkretyzmu religijnego, wprowadzenie nowego mszału utożsamiając z zapoczątkowaniem nowej wiary. Przemiany religijne demaskował jako element konsekwentnie realizowanego planu politycznego, gdyż wyparcie etyki katolickiej przez egoizm skutkowało atomizacją społeczną. Przestrzegał: „Judaizacja Kościoła prowadzi do zaniku życia religijnego i moralnego upadku Narodu”.⁷⁵ Dekompozycję więzi kulturowej uważał za wstęp do utraty suwerenności, ponieważ podważenie jedności wyznaniowej stwarzało zapotrzebowanie na powołanie nowego ośrodka zdolnego do sprawowania kontroli nad podzielonymi wewnątrz i rywalizującymi narodami.⁷⁶

Po wypowiedzeniu posłuszeństwa Rzymowi rolę koordynatora sprzecznych dążeń partykularnych miało przejąć wolnomularstwo, dzięki zhierarchizowanej strukturze nazywane „nadkościołem” dla rozdrobnionych wyznań protestanckich. W opinii członków – utworzonej w roku 1992 – Organizacji Politycznej Narodu: „Treścią wyprowadzonej z Talmudu wiedzy masońskiej i jej celem jest wprzęgnięcie nieżydowskich narodów w służbę »wybranego« narodu żydowskiego”.⁷⁷ Uważali, że „[...] masoneria jest »ekspozyturą żydostwa«, jego pomocniczą organizacją dla opanowania i zniszczenia społeczeństw chrześcijańskich”.⁷⁸ Diasporę określali – upowszechnionym w publicystyce nacjonalistycznej lat trzydziestych – mianem „międzynarodu”, sterującego polityką wielu państw zgodnie z interesem własnym. Przypisywane Żydom dążenie do podporządkowania pozostałych narodów – nawiązując do pism okupacyjnych

⁷⁴ Por. np.: A. Doboszyński, *Ustrój państwa...*, s. 37.

⁷⁵ M.S. Żochowski, *Kierunki rozwoju wspólnoty narodowej*, „Szczerbiec” 1995, nr 1, s. 4.

⁷⁶ OPN, *Polacy!*, „Cywilizacja Łacińska” 1996, nr 1, s. 28; M.S. Żochowski, *Cywilizacja śmierci*, „Cywilizacja Łacińska” 1996, nr 7, s. 8–9; tenże, *Kierunki...*, s. 4; tenże, *Ratujmy...*, s. 20–21; tenże, *O nową myśl polityczną i ideę dziejową narodu*, „Szczerbiec” 1991, nr 1, s. 1.

⁷⁷ OPN, *O Polskę Narodową*, s. 3; zob.: M.S. Żochowski, *Filozofia narodowej walki i zwycięstwa*, „Szczerbiec” 1994, nr 11, s. 4; *My, polscy nacjonałiści...*, s. 8.

⁷⁸ OPN, *Uwaga! Uwaga! Nadchodzą... grabarze Polski!!!*, „Szczerbiec” 1992, nr 9, s. 2.

„Prusa”⁷⁹ – Mirosław Żochowski nazywał pseudonacjonalizmem. Obroną przez domniemanym imperializmem tłumaczył antysemityzm, gdyż – jak wyjaśniał – „[...] pogardzamy Żydami za treść ich misji, a nie za to, że poczuwają się do jej posiadania”.⁸⁰ Rozwój nacjonalizmu katolickiego – powtarzając za Romanem Dmowskim⁸¹ – usprawiedliwiał jako reakcję na przewagę narodów protestanckich, rządzonych przez wolnomularstwo.⁸²

Utrwalenie podboju społeczeństw europejskich przez rozproszony naród – wedle opinii przejętej z dorobku nacjonalistów – umożliwił liberalizm. Dlatego też Mirosław S. Żochowski podważał aksjomat nadrzędności praw indywidualnych. Nieskrępowaną wolność jednostki obnażał jako wypowiedzenie obowiązków moralnych i narodowych. Przypominał, że człowiek ma zobowiązania wobec społeczeństwa, ponieważ kultura jest źródłem wszelkich umiejętności. Opowiadał się za – wzorowanym na katolickim personalizmie – uzgodnieniem sfery prywatnej z powinnościami wspólnotowymi. Wskazywał na złudność egalitaryzmu. Twierdził, że braterstwo ogranicza się do ludzi sobie podobnych. Liberalizm nazywał pseudodemokracją, argumentując, że złudne poczucie nieograniczonej swobody indywidualnej odwraca uwagę od przejęcia faktycznej, lecz zarazem niejawnej, władzy przez masonerię. Przestrzegał, że pluralizm polityczny prowadzi do rozbitcia podmiotowości narodu, umożliwiając ubezwłasnowolnienie nominalnego suwerena przez „[...] sieć wrogich i tajnych organizacji”.⁸³ Wskazywał, że decydują dysponenti kapitału i środków masowego przekazu, którzy sterują partiami i nastrojami wyborców. Krytykę funkcjonalną liberalnego wariantu demokracji Mirosław S. Żochowski wyprowadzał z wizji historiozoficznej, przedstawiającej liberalizm jako formę narzucenia Europejczykom cywilizacji żydowskiej. Demokrację liberalną nazywał „żydowską demokracją”⁸⁴, zaś jego współpracownicy z OPN dodawali, że nie akceptują demokracji „[...] (jaką obecnie mamy w Polsce), w której wszystkim wszystko wolno, nie może to być demokracja, jaką zalecają nam żywioty koczownicze, a więc tułaczy żyd [...] bezdomny czyli międzynarodowy kapitał [...]”⁸⁵. Z perspektywy tych przekonań Mirosław Żochowski analizował rezultaty transformacji systemowej w Polsce.⁸⁶

⁷⁹ T. Prus-Maciński, *O czterech motorach dziejów...*, s. 24–25.

⁸⁰ M.S. Żochowski, *Zagadnienia...*, s. 5.

⁸¹ Por. R. Dmowski, *Kościół, naród i państwo*, Wrocław 2000, s. 20.

⁸² M.S. Żochowski, *Nasz nacjonalizm*, „Szczerbiec” 1995, nr 4, s. 4; tenże, *O nową myśl...*, s. 1; tenże, *Zagadnienia...*, s. 4.

⁸³ Tenże, *Nasz...*, s. 4–5.

⁸⁴ Tenże, *Zagadnienie...*, s. 4–5.

⁸⁵ OPN, *O Polskę Narodową*, s. 3.

⁸⁶ M.S. Żochowski, *Człowiek zorganizowany*, „Szczerbiec” 1994, nr 12, s. 4–5; tenże, *Nasz...*, s. 4–5.

Odmowa uznania Trzeciej Rzeczypospolitej za państwo narodowe i demokratyczne wynikała z przekonania o przejściu władzy przez elity – polityków, dziennikarzy, a nawet biskupów – uległe wobec obcych wpływów. Genezę wpływów żydowskich i masońskich Mirosław S. Żochowski wiązał z osłabieniem dominacji katolicyzmu w końcu XVII stulecia. Winą za tragedie narodowe wieków XIX i XX – od rozbiorów, przez zesłania na Syberię aż po zbrodnię katyńską – obciążał Żydów, których uważał za faktycznych kierowników polityki dawnej Rzeczypospolitej, carskiej Rosji, a następnie Związku Radzieckiego.⁸⁷ Na łamach „Słowiańskiej Ery” pokojową i pośpieszną transformację systemową wyjaśniano dążeniem do uniknięcia odpowiedzialności za zbrodnie komunistyczne, a zarazem utrzymania władzy.⁸⁸

Politykom ugrupowań współrządzących Mirosław S. Żochowski zarzucał pustkę ideową, prowadzącą do bezrefleksyjnego powielania obcej myśli politycznej.⁸⁹ Twierdził, że partie są „przepojone duchem semickim”.⁹⁰ Przemiany polityczne i gospodarcze po roku 1989 demaskował jako celowo wywołany kryzys, ponieważ pod hasłem prywatyzacji zagraniczni kapitaliści wykupili polski przemysł, co nie uchroniło wielu zakładów przed upadkiem. Bezrobocie skutkowało demoralizacją społeczną lub emigracją zarobkową. Reformy prowadzące do ubóstwa, pogarszające kondycję biologiczną i moralną rodaków, porównywał do Holocaustu. Bezkarność osób zagrabiających majątek wypracowany przez pokolenia Polaków uważał za widoczny dowód na wspólnotę interesów, także pochodzenia narodowego, aferzystów i twórców prawa. Podkreślał też, że obietnica szybkiego i powszechnego dobrobytu odwróciła uwagę społeczną od podmiotowości politycznej. Wielość partii odczytywał nie jako rozkwit wolności politycznej, lecz chaos wykluczający realizację racji stanu. Zakładając, że „[...] dzisiejszych układów partyjnych nie da się przekształcić, bo partie mają strukturę łożową. Partie można tylko zniszczyć”⁹¹, przyjmował po-

⁸⁷ M. Żochowski, *Do Czytelników „Słowiańskiej Ery”*, „Słowiańska Era” 1997, nr 1, s. 3; tenże, *Ratujmy...*, s. 17; tenże, *Słowiańska idea. Wystąpienie na walnym zebraniu członków założycieli MICS 30 sierpnia 1997 r.*, „Słowiańska Era” 1997, nr 2, s. 18; tenże, *Tadeusz Prus-Maciński*, s. 23.

⁸⁸ Wedle opisanego scenariusza po drugiej wojnie światowej Żydzi mieli sterować zarówno Stanami Zjednoczonymi, jak i Związkiem Radzieckim. Pod ich opieką następował rozwój gospodarczy narodów posługujących się językami z grupy germańskiej, a zarazem komunizm zubażał i cofał cywilizacyjnie Słowian. Przynajmniej idea nacjonalistycznych przez elity państw Bloku Wschodniego wywołało obawę Żydów o utratę władzy, a w konsekwencji odpowiedzialność za popełnione zbrodnie i zagrabienie majątku. Dlatego też pośpiesznie doprowadzili do upadku komunizmu. Identyfikacyjny scenariusz przywoływał Bolesław Tejkowski. Zob.: *Front Jedności Słowiańskiej, Dwie bestie Apokalipsy*, „Słowiańska Era” 1997, nr 1, s. 15–16, 24–26; por. B. Tejkowski, *Sytuacja geopolityczna Słowiańszczyzny*, [Warszawa 1992], s. 1–5.

⁸⁹ Zarzut powielania obcej myśli politycznej przez rządzących pojawia się zarówno jako pogląd M.S. Żochowskiego odnoszący się do czasów współczesnych, jak i rezultat badań nad myślą polityczną SN. Por.: M.S. Żochowski, *Kierunki...*, s. 4; tenże, *Wizja Polski...*, „Szczerebiec” 1992, nr 7, s. 9.

⁹⁰ Tenże, *Słowiańska idea*, s. 15.

⁹¹ Tenże, *Nasz...*, s. 5.

stawę antysystemową. Przekonany o nierealności odzyskania autentycznej władzy zwierzchniej przez naród opowiedział się za rewolucyjnym ustanowieniem nowego systemu politycznego.⁹²

Metoda zamiany

Integralny antyliberalizm wykluczał akceptację zastanej rzeczywistości. Istoty rewolucji Mirosław S. Żochowski upatrywał w walce światopoglądów. Nawiązując do koncepcji starcia cywilizacji autorstwa Feliksa Konecznego, opowiadał się za odrzuceniem cywilizacji żydowskiej na rzecz powrotu do cywilizacji łańskiejskiej. Upowszechnienie antysemityzmu odczytywał jako oznakę zbliżającej się rewolucji, której pierwszym etapem byłby nawrót pobożności, poprzedzający odrodzenie tożsamości narodowej.⁹³

Polityczną konsekwencją zapowiadanych przemian kulturowych byłoby wyparcie liberalizmu przez paneuropejski zasięg Ruchu Narodowo-Rewolucyjnego, który poparł Mirosław S. Żochowski w czasie współpracy z NOP. Solidaryzm między narodami uzasadniał nie tylko diagnozą wspólnego zagrożenia, lecz przede wszystkim przynależnością cywilizacyjną. Kreślony w drugiej połowie lat dwięćdziesiątych wzór osobowy rewolucyjnego bojownika stawał się coraz bardziej eklektyczny. Nowy Człowiek, a więc wyzwolony spod aksjomatów liberalnych, początkowo miał urzeczywistniać ideały Rewolucji Narodowej, następnie walczyć o przywrócenie wartości cywilizacji łańskiejskiej, zdefiniowanych przez Feliksa Konecznego. Z czasem Narodowego Rewolucjonistę Mirosław Żochowski przekształcił we wzór Nowego Słowianina, dążącego do zapoczątkowania Słowiańskiej Ery.⁹⁴ Sprzeciw wobec świata motywował do nieustannego poszukiwania wzorców całkowitej przebudowy.

Projekt przyszłego państwa

Poszukując koncepcji ustrojowej, Mirosław S. Żochowski przytaczał sformułowania używane przez twórców myśli nacjonalistycznej. Przypominając, że „każdy naród posiada naturalne prawo do posiadania własnej państwowości, kształtowania sobie właściwego ustroju politycznego, społecznego, gospodarczego”⁹⁵, odwołał się do – dysponującej konserwatywnym rodowodem – idei konstytucji narodowej.

⁹² OPN, *O Polskę Narodową*, s. 3; OPN, *Polacy!*, s. 28; M.S. Żochowski, *Kierunki...*, s. 4; tenże, *O nową myśl...*, s. 1–4; tenże, *Ratujmy...*, s. 15–17, 22–24.

⁹³ Tenże, *Filozofia...*, s. 4–5; *My, polscy nacjonalisci*, s. 8; tenże, *Nasz...*, s. 5; tenże, *Słowo wstępne*, s. 3–5.

⁹⁴ *Dekalog Nowego Słowianina*, „Słowiańska Era” 1997, nr 1, s. 27–28; OPN, *Polacy!*, s. 28; M.S. Żochowski, *Cywilizacja...*, s. 8; tenże, *Filozofia...*, s. 4–5; *My, polscy nacjonalisci*, s. 7–8; tenże, *Nasz...*, s. 5; tenże, *O nową myśl...*, s. 1–2; tenże, *Ratujmy...*, s. 22.

⁹⁵ OPN, *O Polskę Narodową*, s. 3; zob.: M.S. Żochowski, *Człowiek...*, s. 5.

Podważając stereotypowy podział na „wzniosłe demokracje i zbrodnicze nacjonalizmy”⁹⁶, kwestionował uniwersalizm wzorów ustrojowych, a ich ocenę uzależniał od treści etycznych.⁹⁷

Przedstawiając nacjonalizm jako „nakaz praktyczny norm religii katolickiej w życiu zespołowym Narodu”⁹⁸, zacierał granicę między wiarą religijną a ideologiczną. Przekonywał, że „do Boga dąży się przez pracę dla narodu”⁹⁹, imperatyw poświęcenia na rzecz narodu opatrywał sankcją sakralną. Granice swobody indywidualnej wyznaczały powinności wspólnotowe, gdyż – jak przekonywał – wolność dotyczy woli, nie czynów. Zastrzegwał zarazem, że cywilizacja łacińska harmonizuje suwerenność narodu z podmiotowością człowieka, ponieważ dualizmowi prawa – prywatnego i publicznego – towarzyszy tzw. etyka totalna, obowiązująca zarówno w życiu osobistym, jak i społecznym. Mirosław S. Żochowski przywoływał – wypracowaną w latach trzydziestych – koncepcję monoidei, zgodnie z którą „ideałem wewnętrznym Polski jest stworzenie z narodu wspólnoty moralno-politycznej, wyznającej jedną, katolicką wiarę”.¹⁰⁰ Synteza wartości kulturowych z politycznymi miała zapewnić spójność aksjologiczną prawa, a także przyzwolenie społeczne dla jego norm, będące warunkiem praworządności. Zniesienie rozdzwieku między prawem a mentalnością społeczną wskazywał jako element przewagi państwa narodowego nad liberalnym.¹⁰¹

Koncepcja monoidei, będąca próbą uzgodnienia wolności w sferze prywatnej z obowiązkami narodowymi w życiu publicznym, determinowała wizję reżimu politycznego. Przyjmując, że „Państwo polskie powinno być własnością Narodu, który decyduje o charakterze ustroju”¹⁰², współpracownicy Mirosława S. Żochowskiego zapowiadali, że „powinna to być demokracja zapewniająca pełny udział w życiu publicznym wszystkim uprawnionym członkom narodu polskiego musi być to demokracja w służbie całego narodu – DEMOKRACJA NARODOWA”.¹⁰³ Sens zestawienia – pozornie wykluczających się – powszechności udziału z nierównym zakresem uprawnień wyjaśniała wizja: „Polski Narodowej, bezklasowej,

⁹⁶ Tenże, *Filozofia...*, s. 4.

⁹⁷ OPN, *O Polskę Narodową*, s. 3; M.S. Żochowski, *Filozofia...*, s. 4; tenże, *Kierunki...*, s. 4; *My, polscy nacjonalisci*, s. 8; M.S. Żochowski, *O nową myśl...*, s. 2; tenże, *Zagadnienie...*, s. 5.

⁹⁸ *My, polscy nacjonalisci*, s. 8.

⁹⁹ M.S. Żochowski, *Filozofia...*, s. 4.

¹⁰⁰ Tamże, s. 3.

¹⁰¹ OPN, *O Polskę Narodową*, s. 4; M.S. Żochowski, *Filozofia...*, s. 3–4; tenże, *Kierunki...*, s. 4; tenże, *Nasz...*, s. 4, zob. też.: F. Koneczny, *Zasady życia publicznego narodów*, „Cywilizacja Łacińska” 1996, nr 1, s. 8–10.

¹⁰² OPN, *O Polskę Narodową*, s. 3. W niniejszej kwestii występuje wyrazista zbieżność ustaleń badawczych i poglądów politycznych, por.: *Komunikat Zespołu Koordynacyjnego OPN*, s. 2; M.S. Żochowski, *Wizja Polski...*, „Szczerbiec” 1992, nr 7, s. 10.

¹⁰³ OPN, *O Polskę Narodową*, s. 3.

zorganizowanej hierarchicznie – nie na podstawie urodzenia, majątku, zasług, ale na podstawie jednej idei – zdolności do brania na swe barki obowiązków wobec Narodu i odpowiedzialności za ich spełnianie”.¹⁰⁴ Składając przytoczoną deklarację, Mirosław S. Żochowski przywoływał główne zasady koncepcji Organizacji Politycznej Narodu.

Zamiar skupienia wszystkich członków narodu tytularnego w jednej strukturze miał na celu ponowną integrację podmiotu suwerennego, w realiach demokracji liberalnej rozbitego między wiele skłóconych partii. Dobrowolna przynależność do OPN – dostępna wyłącznie dla członków narodu tytularnego – docelowo bliska powszechności, uprawniałaby do podjęcia działalności politycznej. Otwartość awansu – nazwana bezklasowością – łączyła powszechność z hierarchią, ponieważ zakres praw publicznych obywatela zależałby od wykazanej przez niego odpowiedzialności za sprawy narodowe. Uformowana dzięki selekcji elita przywódcza, będąca jedynie najwyższym szczeblem wielopoziomowej konstrukcji, miałaby charakter „zakonu politycznego”.¹⁰⁵

Popierana przez Mirosława Żochowskiego koncepcja OPN konkretyzowała – sformułowaną w latach dwudziestych – ideę koalicji „stronnictw narodowych”, dzielących katolicko-narodowe imponderabilia.¹⁰⁶ W rezultacie Organizacja Polityczna Narodu nie byłaby monopartią, lecz samorządem politycznym, ponieważ nie znosiłaby pluralizmu partyjnego w granicach monoidei, lecz zapobiegałaby rozwojowi partykularyzmu. Dyscyplinę społeczną uzasadniał zagrożeniem bezpieczeństwa Polski przez sąsiadujące mocarstwa. Jawna, lecz niesformalizowana OPN zapobiegałaby zarówno sterowaniu partiami przez masonerię, jak i onnipotencji państwa.¹⁰⁷ Przypominany przez Mirosława Żochowskiego projekt ustrojowy na skali reżimu politycznego sytuowałby się między demokracją liberalną a totalitaryzmem.¹⁰⁸

Wizja Europy

Przeciwżydowska interpretacja liberalizmu nadawała publicystyce Mirosława S. Żochowskiego orientację antyzachodnią. Początkowo koncentrował się na jej

---

¹⁰⁴ *My, polscy nacjonaści*, s. 8; zob. też: *Komunikat Grupy Inicjatywnej...*, s. 2; OPN, *O Polskę Narodową*, s. 3. Wygłoszona przez M.S. Żochowskiego deklaracja na kongresie NOP jest dosłownym powtórzeniem słów z artykułu programowego SN z 1940 r. Por.: K. Przybysz, *Partie polityczne Polski Podziemnej 1939–1945*, Warszawa 2006, s. 194.

¹⁰⁵ *Komunikat Grupy Inicjatywnej...*, s. 2; OPN, *O Polskę Narodową*, s. 4; OPN, *Polacy*, s. 28; M.S. Żochowski, *Człowiek...*, s. 4; *My, polscy nacjonaści*, s. 8; M.S. Żochowski, *Filozofia...*, s. 3; tenże, *O nową myśl...*, s. 1–2, 5; tenże, *Ratujmy...*, s. 18–19; tenże, *Słowo wstępne*, s. 5.

¹⁰⁶ Zob.: A. Tyszkiewicz, *Obóz Wielkiej Polski w Małopolsce 1926–1933*, Kraków 2004, s. 30–40.

¹⁰⁷ Przewidywał jedynie powołanie Sądu Koleżeńkiego i Komitetu Koordynacyjnego w Warszawie. M.S. Żochowski, *Ratujmy...*, s. 20.

¹⁰⁸ *Dekalog Nowego Słowianina*, s. 28; *Komunikat Grupy Inicjatywnej...*, s. 2; M.S. Żochowski, *O nową myśl...*, s. 4–5; tenże, *Ratujmy...*, s. 18–19, 24–25; tenże, *Zagadnienie...*, s. 5.

uzasadnieniu, w drugiej połowie ostatniej dekady XX stulecia poszukiwał konstruktywnej alternatywy dla członkostwa w Unii Europejskiej.

Powołując się na twórczość Feliksa Konecznego, sytuację we współczesnej Europie analizował z perspektywy starcia cywilizacji. Odrzucił instytucjonalne koncepcje integracji w obawie przed utrwaleniem dominacji mocarstw zachodnich. Ideologii liberalnej, którą utożsamiał z narzuceniem cywilizacji żydowskiej, przeciwstawił ideę sojuszu nacjonalizmów. Przekonywał: „Nacjonalizm – to miłowanie własnego narodu, to postawa solidarności w walce o szczęście innych narodów [...]”¹⁰⁹ Będąc zwolennikiem nacjonalizmu chrześcijańskiego, egoizm narodowy utożsamiał z wpływami pogańskimi. W konsekwentnym poszanowaniu idei suwerenności dostrzegł zabezpieczenie przed imperializmem. Powołaniem na komplementarność pochodzących od Boga misji poszczególnych narodów uzasadniał poparcie dla Europy Ojczyzn, zjednoczonej na fundamencie cywilizacji łacińskiej.¹¹⁰

Misję promotora nowego ładu w Europie Mirosław S. Żochowski zastrzegł dla rodaków, którym przypisywał prekursorstwo w kwestii uzgodnienia nacjonalizmu z reżimem demokratycznym i moralnością chrześcijańską. Twierdząc, że „katolicyzm musi być wiarą maksymalisty; wiarą pchającą Naród do kulturalnej i cywilizacyjnej ekspansji”¹¹¹, mit przedmurza przeformułował w postać wezwania do krucjaty. W nawiązaniu do autorskich rozważań Adama Doboszyńskiego zapowiadał, że „[...] powstanie Wielki Naród, bastion cywilizacji rzymskiej. Europa Wolnych Narodów powinna być zbudowana na mocnym fundamencie [...]. Tym fundamentem powinna być Europa Ojczyzn, a spoiwem cywilizacja łacińska. Przez naturę swego geopolitycznego położenie Polacy są skazani albo na wielkość, albo na zagładę [...]”¹¹² Dzięki usytuowaniu na granicy cywilizacji – wedle koncepcji Feliksa Konecznego: łacińskiej, bizantyjskiej i turańskiej – Polacy umiejętnie harmonizują materializm zachodni z duchowością wschodu, co w efekcie potęguje ich siłę oddziaływania w obu aspektach. Argumenty geokulturowe Mirosław S. Żochowski uzupełniał historycznymi. Spośród bogatych tradycji integrowania Słowian pod zwierzchnictwem Rzeczypospolitej przypominał zarówno przykłady z odległej, jak i z niedawnej przeszłości: włączenie do korony polskiej ziem czeskich, ruskich i połabskich w epoce panowania Bolesławów; jagiellońskie imperium w Europie Środkowo-Wschodniej; negocjacje w sprawie konfederacji z Czechosłowacją toczone w czasie drugiej wojny światowej. Legitymizując rolę przywódczą w bloku sło-

¹⁰⁹ *My, polscy nacjonaści*, s. 8.

¹¹⁰ *Komunikat Zespołu Koordynacyjnego OPN*, s. 2; *My, polscy nacjonaści*, s. 8; M.S. Żochowski, *Filozofia...*, s. 4–5; tenże, *Kierunki...*, s. 4; tenże, *O nową myśl...*, s. 5.

¹¹¹ Tenże, *Kierunki...*, s. 4.

¹¹² Tenże, *Globalne problemy i zagrożenia XXI wieku*, „Słowiańska Era” 1999, nr 2, s. 40.

wiańskim, wykazywał, że jej odtworzenie utrwali byt i potęgę Polski.¹¹³ Spowodowane wewnętrznymi problemami osłabienie Niemiec i Rosji na początku lat dziewięćdziesiątych odczytywał jako niepowtarzalną szansę na wzrost znaczenia Polski.¹¹⁴

Począwszy od roku 1994 poglądy geopolityczne Mirosława Żochowskiego ewoluowały w kierunku zastąpienia przesłanek kulturowych kryteriami biologicznymi. Zapowiadał, że w wyniku ogólnoeuropejskiej Rewolucji Narodowej powstaną „bloki rasowo-geopolityczne państw narodowych”. Uznając narody za twory boże, ideę separacji kultur opatrywał sankcją nadprzyrodzoną. Ograniczenie kontaktów między nimi tłumaczył potrzebą odnowy. W drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych w miejsce odwołań do cywilizacji łacińskiej wprowadził koncepcję „rasy słowiańskiej”. Na łamach „Słowiańskiej Ery” zamieścił skodyfikowany wzór osobowy, zgodnie z którym „Nowy Słowianin odrzuca pojęcie wielorasowości na rzecz niezależnych, jednorodnych kultur, ukształtowanych w sposób niezależny przez Boga i naturę od początku mrocznych dziejów ludzkości. Przejawia szacunek dla wszystkich ras, zwalcza rasizm i szowinizm”.¹¹⁵ W konsekwencji proponował równoprawną współpracę państw słowiańskich, bez prawa ingerencji w sprawy wewnętrzne. Alternatywę dla integracji ze strukturami zachodnimi dostrzegał w stworzeniu bloku słowiańskiego, a ściślej sojuszu środkowoeuropejskiego obejmującego wszystkie państwa regionu.¹¹⁶ Tym samym Mirosław Żochowski odnawiał – obecną w myśli politycznej SN Kwadrat – koncepcję Międzymorza bałtycko-adriatycko-czarnomorskiego.¹¹⁷

Konsekwencją orientacji słowiańskiej było uzgodnienie wątków przeciwydowskich z przeciwniemieckimi. Istoty domniemanego sojuszu żydowsko-niemieckiego Mirosław Żochowski upatrywał w podboju Słowiańszczyzny. Odnotowywał zarazem odmienną metod, gdyż germańska brutalność kontrastowała z wyrafinowaniem działań żydowskich. Holokaust tłumaczył rywalizacją zaborczych nacjonalizmów o dominację. Współczesne wsparcie przez Niemców dla prób narzucenia przez Żydów Nowego Porządku Światowego wyjaśniał dążeniem do odzyskania ziem utraconych w wyniku drugiej wojny światowej.¹¹⁸

---

¹¹³ Pogląd ten M.S. Żochowski przejął z myśli SN Kwadrat. Por.: tenże, *Wizja Polski...*, „Szczerbiec” 1992, nr 7, s. 8.

¹¹⁴ OPN, *O Polskę Narodową*, s. 3–4; M.S. Żochowski, *Cywilizacja...*, s. 10; tenże, *Filozofia...*, s. 4; tenże, *Globalne...*, s. 40, 55; tenże, *Kierunki...*, s. 4–5; tenże, *O nową myśl...*, s. 5; tenże, *Słowiańska idea*, s. 17.

¹¹⁵ *Dekalog Nowego Słowianina*, s. 27.

¹¹⁶ M.S. Żochowski, *Filozofia...*, s. 4; tenże, *Nasz...*, s. 4; tenże, *Słowiańska idea*, s. 20; tenże, *Zagadnienia...*, s. 4–5.

¹¹⁷ Por.: K. Przybysz, *Polska myśl polityczna 1939–1945. Zarys wykładu*, Warszawa 2000, s. 81.

¹¹⁸ OPN, *O Polskę Narodową*, s. 3; *My, polscy nacjonaści*, s. 8; M.S. Żochowski, *O nową myśl...*, s. 3.

Potęgując poczucie zagrożenia, Mirosław Żochowski uzasadniał – nawiązując do okupacyjnej publicystyki „Prusa” Macińskiego¹¹⁹ – konieczność zacieśnienia współpracy państw słowiańskich. Wzywał do zakończenia wzajemnych sporów, gdyż podziały osłabiają zdolność obrony przed imperializmem zachodnim. Represje i zbrodnie dokonywane na Polakach i Rosjanach przez państwo rosyjskie, a następnie radzieckie, tłumaczył kierowniczą rolą Żydów. Ostrzegął, że osłabiona w ostatniej dekadzie XX wieku Rosja ulega stopniowo wpływom zachodnim. Rozszerzenie Paktu Północnoatlantyckiego interpretował jako przygotowanie przyczółków do inwazji. W odpowiedzi wyobrażał sobie utworzenie Bloku Narodów Słowiańskich, rozciągającego się od Władywostoku aż do ziem połabskich na zachodzie. W tej perspektywie Polska stawała się „przedmurzem” Słowiańszczyzny.¹²⁰

Orientacja geopolityczna Mirosława Żochowskiego ewoluowała. W roku 1993 opowiadał się za równowagą współpracy z Zachodem – w obawie przez Niemcami – oraz przyjaznymi stosunkami z pozostałymi sąsiadami, zwłaszcza z Rosją. Jednocześnie domagał się odzyskania Kresów wschodnich, zaznaczając, że silna armia pozwoli na „samodzielne rozwiązanie zagadnień wschodnich i zachodnich”.¹²¹ Wyrzekając się ziem „cudzych”, nie dopuszczał rezygnacji z utraconego „dziedzictwa”, które decyduje o trwałości i rozwoju Polski. W drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych przyjął retorykę antyzachodnią, a zaczerpnięte z myśli nacjonalistycznej koncepcje integracji Europy Środkowej przeformułował w wizję bloku słowiańskiego.¹²²

Konkluzje

Sylwetka publicystyczna Mirosława Szczepana Żochowskiego była niezwykle dynamiczna. Doświadczenia życiowe mieszały się z historycznymi, przesądając o zatarciu granicy między zaangażowaniem emocjonalnym a potrzebami poznawczymi, czego dowodem jest – wskazana na kilku przykładach – zbieżność ustaleń badawczych z poglądami politycznymi. Nieufność wobec oficjalnie upowszechnianych interpretacji dziejów XX wieku, sprzecznych z przekazami rodzinnymi, sprawiała, że chętnie posługiwał się koncepcjami historiozoficznymi, które oferowały kompleksowe wyjaśnienie ukrytego sensu przemian społeczno-politycznych. Stałości negatywnych aspektów tożsamości ideowej dopełniała częsta zmienność inspiracji pozytywnych. Po krótkotrwa-

¹¹⁹ Por.: T. Maciński, *Niemcy – największy wróg Polski i Słowiańszczyzny*, [w:] *Broszury konspiracyjne Stronnictwa Narodowego z lat 1939–1946*, wyb. i oprac. M. Orłowski, Poznań 2010, s. 195–204.

¹²⁰ M. Żochowski, *Cywilizacja...*, s. 9; tenże, *Do Czytelników „Słowiańskiej Ery”*, s. 3; tenże, *Słowiańska idea*, s. 17–22.

¹²¹ Tenże, *Filozofia...*, s. 3.

¹²² OPN, *O Polskę Narodową*, s. 4.

łym entuzjazmie następował zwrot, któremu towarzyszyła bezkompromisowa krytyka własnych dokonań i niedawnych współpracowników.

W pierwszych latach ostatniej dekady poprzedniego wieku recypował, wypracowaną w latach trzydziestych i czterdziestych, antysemitką interpretację liberalizmu. Do roku 1993 określał się mianem narodowego demokracji, lecz w istocie przytaczał treści autorytarnej doktryny usystematyzowanej przez narodowców w pierwszej połowie wieku. W latach 1994–1995 identyfikował się z narodowym radykalizmem. Przystoił głośzone przez NOP koncepcje: Rewolucji Narodowej, Nowego Człowieka, a także wątki rasowe. W roku 1996 fascynacja nacjonalizmem ustąpiła – zaczerpniętej z twórczości Feliksa Konecznego – ponadnarodowej formule starcia cywilizacji. Orientację przeciwyżydowską uzupełnił wówczas przekonaniem o zagrożeniu dominacją niemiecką.¹²³ Syntezując wybrane wątki zaczerpnięte z doktryn SN oraz NOP, zaangażował się w rozwój myśli słowiańskiej. Mimo znaczących różnic kolejne etapy ewolucji przekonań geopolitycznych Mirosława S. Żochowskiego łączyło nastawienie antyokcydentalistyczne.

Pośród wielu aspektów ewolucji poglądów politycznych Mirosława Żochowskiego najbardziej znaczące były zmiany stosunku do nacjonalizmu. Początkowa fascynacja nurtem epigonów SN ustąpiła entuzjastycznemu przyjęciu nietradycyjnej formuły proponowanej przez NOP. Po zakończeniu współpracy ze „Szczerbce” dał wyraz swemu rozczarowaniu w artykule rozliczeniowym zamieszczonym w pierwszym numerze „Cywilizacji Łacińskiej”.

Twórcom ruchu – Zygmuntowi Balickiemu, Zygmuntowi Miłkowskemu i Janowi Ludwikowi Popławskiemu – przypisywał przynależność do masonerii.¹²⁴ Romanowi Dmowskiemu zarzucał przychylność wobec Żydów, którzy – jak sugerował – dzięki bliskim związkom towarzyskim sterowali środowiskami nacjonalistycznymi. Wprowadzenie wątków antysemitkich uznał za rezultat rozwoju wydarzeń, niewynikający z doktryny. Wytykał również Romanowi Dmowskiemu nieskuteczność, gdyż godząc się na rolę delegata na konferencję pokojową pozwolił Józefowi Piłsudskiemu na przejęcie pełni władzy w kraju.¹²⁵

Potępił dualizm etyczny obecny na kartach *Podstaw polityki polskiej*, zarzucając Romanowi Dmowskiemu niezrozumienie katolicyzmu. Poglądy niekwestionowanego autorytetu polskich nacjonalistów przyrównywał do herezji. Podwójną etykę kwalifikował jako przejaw pogańskiego totalitaryzmu, sprzecznego z fundamen-

---

¹²³ *Dekalog Nowego Człowieka*, „Cywilizacja Łacińska” 1997, nr 5, s. 7–8; *Komunikat Grupy Inicjatywnej...*, s. 2; M. Wojciechowski, *Trzy pokolenia...*, s. 15–16; M.S. Żochowski, *Filozofia...*, s. 5; tenże, *Nasz...*, s. 4–5; tenże, *O nową myśl...*, s. 2; tenże, *Słowiańska idea*, s. 20; tenże, *Słowo wstępne*, s. 3; tenże, *Zagadnienia...*, s. 4.

¹²⁴ Por.: A. Doboszyński, *Ustrój państwa...*, s. 38–40.

¹²⁵ M.S. Żochowski, *Trzy fazy rozwoju myśli politycznej i oblicza duchowego Dmowskiego*, „Cywilizacja Łacińska” 1996, nr 1, s. 17–18.

tami cywilizacji łacińskiej. Egoizmowi narodowemu przeciwstawił etykę totalną – obowiązującą zarówno w sferze publicznej, jak i życiu prywatnym. Odnosząc się do broszury *Kościół, naród i państwo*, wytknął jej autorowi połowiczne uzgodnienie myśli politycznej z katolicyzmem, gdyż „Wyrażane i publicznie głoszone herezje wymagają równie wyraźnego i publicznego ich odwołania. Dmowski jednak jako niepraktykujący katolik do tego się nie poczuwał. Nawrócił się zaś dopiero na kilka miesięcy przed śmiercią. Ale ruch, którego był wodzem, kroczy wciąż po starych, błędnych ścieżkach. [...] Z tą dwoistością etyki endecja wkracza w XXI wiek!”¹²⁶ Przywiązanie Mirosława S. Żochowskiego do wskazań wiary okazało się silniejsze od przekonań politycznych.¹²⁷

Sylwetka publicystyczna Mirosława S. Żochowskiego podlegała przemianom w wielu aspektach: od badacza historii XX wieku do popularyzatora przeciwżydowskiej historiozofii; od entuzjazmu do konstatacji nacjonalizmu; od antyokcydentalizmu do myśli słowiańskiej. Dominacja wątków negatywnych oraz częsta zmienność fascynacji ideowych ilustrują przebieg intensywnych poszukiwań inspiracji. Brak stałości i niepowtarzalności poglądów nie pozwalają jednak uznać Mirosława S. Żochowskiego za współtwórcę myśli nacjonalistycznej, lecz za jej popularyzatora.

From the Enthusiast to the Protester of the Nationalist Thought. The Journalist Profile of Mirosław Szczepan Żochowski (1937–2010)

Summary

The article presents the journalist profile of the founder and the first editor-in-chief of, very influential among nationalists, the monthly “Szczerbiec”. Mirosław S. Żochowski was from the Vilnius region. Due to border change after the World War II, he was transferred to Poland. His childhood experiences made him try to get to know the true, not distorted by the official propaganda, history of nations of the Central and East Europe. In the 1980s he graduated from Warsaw University; major – political science. In 1990 he gained a doctorate; he wrote about political thought of Stronnictwo Narodowe (National Party) in 1939–1945. Fascinated with the studied doctrine he gathered a group of seniors of the nationalist’s movement. In the years 1991–1994 he edited “Szczerbiec” which he later conveyed to one of the political parties (Narodowe Odrodzenie Polski [National Revival of Poland]). In the years 1996–1997 he published the paper titled “Cywilizacja Łacińska” where he propagated the concept of the clash of civilizations by Prof. Feliks Koneczny. In the years 1997–2000 he published “Słowiańska Era”. His political views evolved from various trends of nationalism, through the concept of the Latin civilization to the Slavonic integration, but their constant feature was the anti-West orientation.

¹²⁶ Tamże, s. 17.

¹²⁷ *My, polscy nacjonałiści*, s. 8; M.S. Żochowski, *Trzy fazy...*, s. 11–13, 15–16; por.: tenże, *O nową myśl...*, s. 3.